

Шепетяк О. Сучасна теологічно-метафізична антропологія. // Гуманітарно-наукове знання: розмаїття парадигм. Матеріали наукової 14-15 жовтня 2013 р. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2013. – С. 79-81.

Олег Шепетяк (м. Київ)

Сучасна теологічно-метафізична антропологія

Стаття присвячена аналізу антропологічного повороту, здійсненого у католицьких богословській та філософських концепціях після Другого Ватиканського Собору австрійськими мислителями К. Ранером, Е. Коретом та іншими.

Ключові слова: філософія релігії, антропологія, богослов'я, Ранер, Корет

Проблема людини є основною в сучасній богословській рефлексії. Від часу Другого Ватиканського Собору Католицька Церква перебуває в постійному пошуку нових форм і методів інкультурації євангельської вістки, привнесеної людству воплеченням Христа та переданій Церкві для проповіді всьому людству. Дві тисячі років розвитку християнського богослов'я проходили під постійним акцентуванням ролі людини в історії спасіння. Бог, прийнявши людську природу, спасши людину своєю хресною жертвою, вможлививши обоження людини, Сам підніс людину до епіцентру всього буття" [3, с.20]. Тому новітні тенденції у богослов'ї є радше логічним продовженням усієї традиції християнської теологічної рефлексії, аніж революцією думки.

Репрезентаційними в царині богословської антропології стали думки німецькомовних мислителів, які своїми ідеями вплинули на хід Другого Ватиканського Собору та розвиток постсоборового богослов'я. Один із найяскравіших ідеологів Собору, єзуїт Карл Ранер вніс у богослов'я ідею трансцендентного екзистенціалу, під яким він розумів присутність Бога в душі людини, онтологічну скерованість людського духа до трансцендентності. Синтезуючи філософські ідеї критичної філософії І. Канта та екзистенціалістів, К. Ранер здійснив успішну спробу по-новому висловити закладену ще Тертуліаном думку природний потяг людини до Бога. Людина є собою тільки завдяки тому, що вона є місцем присутності Бога у творінні. Для К. Ранера людина не тільки підноситься до найвищої гідності серед усього сотвореного Богом, а й виявляє специфічний статус людини як глибинне поєднання принципово відмінного: Божества і людськості. На цій основі К. Ранер стверджує неможливість дефініювання людини. Оскільки людина є собою завдяки присутності у ній Бога, який є Абсолютною Таємницею, то і людина постає таємницею для самої себе [2, с.75]. Людина не є результатом того, з чого вона складається, і не розчиняється у світах, громадянином яких вона є. Вона не може бути об'єктом пізнання, а тільки предметом постійного запитування.

Людина, на думку К. Ранера, відчуває екзистенційний поклик не тільки до релігійності в широкому значенні, а саме до істинного Бога, відкритого людству в історії спасіння, кульмінаційною точкою якої стало воплечення Христа. Вся історія людства розглядається мислителем як постійний діалог з Бога і людини, в рамках якого людина або знаходить Бога і перетворює хронологічну історію в історію спасіння, або втрачає трансцендентний вектор, а перетворює свою цивілізацію в історію прокляття. К. Ранер розглядав християнство не у вузько конфесійному контексті, а в космічному вимірі, як присутність Бога в людстві за посередництвом Його перебування в душі кожної людини. Звідси випливає, що кожна людина містить у собі Христа як Образ Божий, на який вона сотворена, який проявляється як її трансцендентний екзистенціал. Саме на цій підставі К. Ранер робить висновок, що людина, яка в силу історичних, культурних, світоглядних чи інших обставин не визнає себе християнином, все рівно в глибині своєї душі містить Христа. Присутність Бога в людині робить її людиною. Отож, вже сам факт людського буття свідчить про по-християнськи налаштовану людську екзистенційність. Кожна людина, яке не актуалізувала своє християнство, на переконання К. Ранера, є анонімним християнином" [4, с.86].

Ідею принципової неможливості дефініювання людської сутності підхопив і розвинув ще один іннсбрукський єзуїт Емеріх Корет. Мислитель підкреслює факт, що пізнання будь-якого об'єкту можливе тільки тоді, коли суб'єкт пізнання дистанціюється від нього і схоплює його вповні з певної віддалі. Отож, якщо людина намагається пізнати світ, якщо вона розглядає його як об'єкт, тоді вона мусить підвестись понад світ, вийти за його обмежуючі кордони. Оскільки для людини природно постійно ставити питання про буття, вникати в його основи, оскільки людський розум невпинно прагне розкрити для себе навколишню дійсність, пізнання постає сутнісною ознакою людини.

Прагнення людини осягнути власним розумом світ, пізнати його, та помістити його у власний поняттєво-категоріальний апарат є підставою для ствердження трансцендентності людини. Суб'єкт пізнання перевершує світ, є трансцендентним щодо нього [1, с.208]. Дилема трансцендентності та іманентності людини, тобто проблема співставлення людини як частини світу і людини як суб'єкту пізнання, який перевершує світ, Е. Корет вирішував зверненням до Абсолюту. Трансцендентність людини можлива тільки тому, що вона перебуває в особливому відношенні до Бога.

Позаяк людина перевершує світ, вона не може бути дефініюваною в тих категоріях, якими описується дійсність іманентного світу. Будь-яке визначення людини описовою мовою редукує її до фрагментарної дійсності, яка не виражає її сутності.

Провідною думкою сучасної богословської антропології є проблема співвідношення трансцендентності та іманентності людини, принципова неможливість її дефініювати та специфічний взаємозв'язок людини і світу. Ці ідеї, закладені іннсбрукськими мислителями К. Ранером та Е. Коретом, стали доміантними в богослов'ї після Другого Ватиканського Собору.

Література

1. Корет Э. Основы метафизики. / [Пер. с нем. В. Терлецкого, под ред. В. Демьянова] – Киев: Тандем, 1998. – 248 с.
2. Никонов К. Современная христианская антропология. / Кирил Иванович Никонов. – Москва: Изд-во МГУ, 1983. – 184 с.
3. Rusecki M. Wiarygodność chrześcijaństwa. / Mrian Rusecki – Lublin: Towarzystwo naukowe KUL, 1994. – 359s.
4. Wohlleben E. Die Kirchen und die Religionen: Perspektiven einer ökumenischen Religionstheologie. / E. Wohlleben – Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2004. – 463 S.